

BUDAPEST, III. KERÜLET, ZEYK DOMOKOS U. 2. (HRSZ. 18829/34)

Társasház építése

Lelőhely-azonosító: 59343, 72911

KULCSSZAVAK: őskor, középső neolitikum, zselízi csoport, kora vaskor, Hallstatt-kultúra, település, római kor, temető, hamvasztásos sír, csontvázas sír, település, villa, újkor, vízvezeték

BUDAPEST, DISTRICT III, 2 ZEYK DOMOKOS STREET (PLOT NO. 18829/34)

Construction of an apartment building

Site IDs: 59343, 72911

KEYWORDS: Prehistory, Middle Neolithic, Želiezovce group, Early Iron Age, Hallstatt culture, settlement, Roman Age, cemetery, cremation grave, inhumation grave, settlement, villa, Modern Period, water conduit

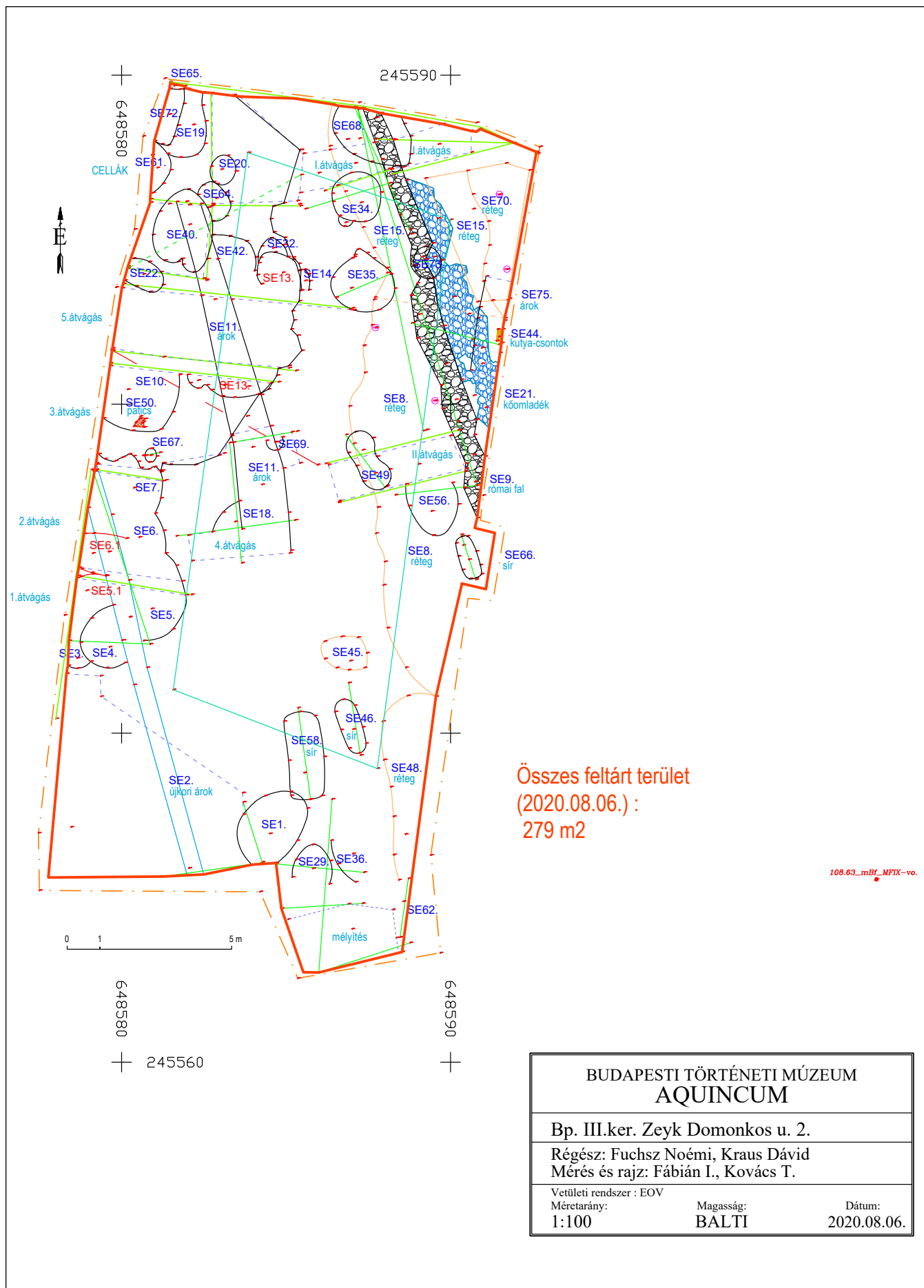
2020. június 25. és augusztus 7. között, a III. kerület Zeyk Domokos utca 2. számú telken társasház építése kapcsán régészeti megfigyelést, majd ennek keretében régészeti bontómunkát végeztek a szerzők. (1. kép) A pincetömb kiemelését megelőzően összesen 279 m² nagyságú területet tártunk fel, 75 stratigráfiai számot különítettünk el, ebből kb. 44 őskori telepobjektumhoz, 28 római kori temető-, illetve telep- vagy réteganyaghoz, és egy kora újkori vagy újkori vízvezetékárokhoz tartozott. (2. kép)

Az őskori objektumok többsége nagy gödörkomplexumként jelentkezett a szelvény nyugati felén 106,65–107,8 mBf szinten. Ettől keletre néhány elszórt gödör tartozott az őskorhoz, amelyek közül többet római kori objektumok vágtek. A gödörkomplexumot öt nagy átvágással, valamint egy négyfelé osztott cellával nyitottuk meg. Az egybefüggő réteg mélyítése során a felsőbb objektumok több esetben nem váltak el élesen egymástól, ezek értelmezése a tanúfalakon vált lehetségessé. (3. kép) A mélyebben lévő gödröket egy sárgásbarna eróziós rétegben, vagy a sárga altalajban már felszíni nyelés során is sikerült elkülöníteni. A földmunka nagyságát jól jellemzi, hogy a legmélyebb objektu-

Between 25th June and 7th August 2020, the authors conducted a watching brief and subsequent excavation work in connection with the construction of an apartment building at 2 Zeyk Domokos Street, District III, Budapest. (Fig. 1) A total of 279 m² was explored prior to the excavation of the building's basement. 75 stratigraphic units were identified, approximately 44 of which belonged to prehistoric settlement features, 28 to ancient Roman-period cemetery, settlement, or stratigraphic material, and one to an Early Modern or Modern water conduit trench. (Fig. 2)

Most prehistoric features appeared as large pit complexes in the western section of the trench, at elevations between 106.65–107.8 a.B.S.l.*. Further east, a few scattered prehistoric pits were recorded, many of which had been cut through by Roman features. Five major cross-sections and a quarter-sectioned area were opened to explore the pit complex. During the excavation of the contiguous layers, upper features often did not show sharp separation, making interpretation possible only via profile sections. (Fig. 3) Deeper pits could be distinguished immediately during surface scraping, either within a yellowish-brown erosion layer or in the

* above Baltic Sea level

1. kép: A feltárás felülnézeti összesítő rajza (Készítette: Fábíán István – Kovács Tibor)

Fig. 1. Top-view summary plan of the excavation (Prepared by István Fábíán – Tibor Kovács)

mok alját a járószinttől kb. 3–3,5 méteren találtuk meg (105,62 mBf).

A legkorábbi, településre utaló nyomokat a neolitikus dunántúli vonaldíszes kerámia kultúrája (zselizi csoport) kerámiaanyagával datált gödrök jelentik (Kr. e. 5200–4900). Változó mélységben, a neolit objektumokat átvágva és azokat erősen bolygatva több kora vas kori, Hallstatt-kultúrába tartozó kerámiával keltezhető gödröt is feltártunk (Kr. e. 900–450).

Az őskori objektumok zöme gödör volt, amelyekből a településekre jellemző leletanyag került elő (kerámia, orsókarika, állatcsont, kőeszközök, paticsdarab-

yellow subsoil. The excavation extended to a considerable depth, with the oldest archaeological layers uncovered approximately 3 to 3.5 metres below the modern ground surface (105.62 a.B.S.l.).

The earliest evidence of settlement consisted of pits dated by pottery attributed to the Trandanian Linear Pottery Culture – Želiezovce group (c. 5200–4900 BC).

At varying depths, often cutting into and disturbing the Neolithic features, several pits containing Early Iron Age Hallstatt-culture pottery (c. 900–450 BC) were uncovered.

2. kép: Az ásatás látképe északról

Fig. 2. General view of the excavation from the north

3. kép: Őskori rétegsor átvágása

Fig. 3. Cross-section of prehistoric stratigraphy

4. kép: Római kori csontvázas sír, a halott lábfejnél cipőszegekkel
Fig. 4. Roman-period inhumation grave with shoe nails at the deceased's feet

5. kép: Római kori hamvasztásos sír edénymellékletekkel
Fig. 5. Roman-period cremation grave with ceramic grave goods

kák). Egy paticsomladék, két cölöplyuk, valamint egy kb. ÉNY-DK-i irányú, U-alakú félköríves árok részlete is jelentkezett.

Az őskori rétegek, objektumok, hegylábi eróziós bemosódások, objektumbeomlások váltakozása arról tanúskodik, hogy az őskorban többször birtokba vették a területet, és huzamosabb ideig intenzíven használták azt. Ennek egyik fő oka a közelben fakadó számos tiszta vizű forrás lehetett.

A római kori objektumok a feltárási terület keleti és déli felére összpontosultak, kelet felé pedig a szelvényfal határán túlnyúlóan is jelentkeztek. A déli és középső egységben összesen hat késő római kori sírt tártunk fel. Ebből négy hamvasztásos volt, közülük háromnál volt megfigyelhető a vöröses paticsos, faszenes falú égetőgödör, kettő pedig ÉNY-DK-i tájolású, nyújtott testű csontvázas sír. A halotti mellékletek igen szegényesnek bizonyultak, házi kerámia (korsók, fazekak, tálak) (5. kép), erősen korrodálódott érme szerepelt köztük. A csontvázas síroknál koporsószegek, egy esetben pedig a halott által viselt lábbeli vasszegecsei voltak megfigyelhetők. (4. kép)

A szelvény északi végében egy ÉNY-DK-i irányú, egyszerű, földbe rakott, habarcsózás nélküli római kori kőfal alapozása került elő (~107,64 mBf), amelyet 12 méter hosszan tudtunk feltárni, további szakaszai a szelvényhatáron túlra estek. A fal keleti felén annak omla-

The majority of prehistoric features were pits containing typical settlement finds (pottery, spindle whorls, animal bones, stone tools, daub fragments). One daub collapse layer, two postholes, and a segment of a NW–SE oriented U-shaped ditch were also identified.

The alternating sequence of prehistoric layers, features, alluvial deposits from foothill erosion, and collapsed fill suggests multiple phases of intense prehistoric occupation. The likely reason for this repeated settlement is the proximity of several clean-water springs.

Roman-period features were concentrated in the eastern and southern parts of the excavation, and continued beyond the trench boundaries to the east. In the southern and central areas, six Late Roman graves were documented — four cremation burials (three with reddish daub-lined, charcoal-stained firing pits), and two NW–SE oriented inhumation burials with extended bodies. Grave goods were sparse and consisted of household ceramics (jugs, pots, bowls), and a heavily corroded coin. (Fig. 5) The inhumation graves yielded coffin nails, and in one case, iron studs from footwear worn by the deceased. (Fig. 4)

At the northern end of the trench, the foundation of a NW–SE oriented Roman stone wall was revealed (~107.64 a.B.S.l.), constructed directly into the earth without mortar. The wall was traced for 12 metres but continued beyond the excavation boundaries.

déka, illetve mellette kavicsos-sóderes tömött járósínt is látható volt. A faltól délre, illetve mellette egy sávban sötétszürke, majdnem fekete, iszapos réteg húzódott 40–60 cm vastagságban. Innen és az ebbe beleásott gödörből rendkívül gazdag, főként 2–3. századi leletanyag került elő. A teljesség igénye nélkül ezek között találhatunk számos korsó-, fazék- és táltőredéket, terra sigillata edényeket (pl. Rheinzabern 2. század második fele barbotine-díszes Drag. 54), üvegcsésze töredékeit, bronzkanalat, bronz hagymafejes fibulát, Caracalla és Elagabalus ezüst denariusát és II. Constantius bronz follisát, valamint csont hajtűt és egy tűskés bíborcsiga házát.

A fal melletti rétegek kapcsolatát két kutatóárokkal vizsgáltuk. Ennek bontásakor egyértelművé vált, hogy az őskori településhorizont a római kori rétegek alatt is tovább folytatódott. Kérdéses viszont a fal értelmezése. Eredetileg a temetőcsoporthoz elkerítő falnak véltük. Az itt talált leletanyag, valamint a járósíntek alapján azonban elképzelhető, hogy a Kaszásdűlőtől és a Bécsi úttól északra található gazdasági, villanegyedhez (Zsidi 1996, Zsidi 1999) hasonló épületegység lehetett.

A szelvény DNY-i sarkában, az őskori gödröket átvágva mintegy 11,5 méter hosszan egy 2 méter mély, ÉNY-DK-i irányú kora újkori vagy újkori árkot találtunk, amelynek alján habarcsos kövek közé rakott kerámiaacso feküdt.

A kis terület ellenére egy rendkívül összetett, többkorszakos lelőhelyre bukkantunk, ahol a különböző korok objektumai és rétegei nagy sűrűségben és szuperpozícióban kerültek elő. A feltárást nehezítette, hogy több római kori sír és őskori gödör is köves eróziós rétegben, vagy alóla került elő.

Az általunk talált sírok az *aquincumi canabae* nyugati temetőjének ÉNY-i részét képezik. A legközelebbi ásatáson (Bécsi út 271., hrsz. 18774/9) a katonaváros temetőjének ún. 7. sírcsoportjától északra sírok, valamint azt körülkerítő földberakott kőfal, továbbá a zseliz-csoport gödrei, illetve cölöpszervezetes építményei jelentkeztek. (Budai Balogh 2008) Ezek alapján a Zeyk Domokos utcában ennek a lelőhelynek a folytatását tártuk fel, amelyet már Garády Sándor is lokalizált.*

RÉSZTVEVŐK: Fuchsz Noémi ásatásvezető régész, Kraus Dávid ásatásvezető régész és őskoros konzulens, Vukics Adrienn ásatásvezető-helyettes régész, Kurunczi Mónika régész, Solnay Eszter régésztechnikus, Fábián István geodéta, Kovács Tibor geodéta

Fuchsz Noémi – Kraus Dávid

On the eastern side of the wall, debris from the wall and a compact, gravelly walking surface were visible. South of and alongside the wall, a 40–60 cm thick dark grey to almost black silty layer was identified. From this layer and a pit dug into it, a rich assemblage of mainly 2nd–3rd century finds was recovered: fragments of jugs, pots, and bowls; terra sigillata vessels (e.g., barbotine-decorated Drag. 54 from Rheinzabern, second half of the 2nd century); fragments of glass bowls; a bronze spoon; a bronze Zwiebelknopffibel; silver denarii of Caracalla and Elagabalus; a bronze follis of Constantius II; a bone hairpin; and a purple dye murex shell.

The relationship of layers near the wall was investigated with two test trenches. These confirmed that the prehistoric settlement horizon extended beneath the Roman layers. The function of the wall remains uncertain. Initially, it was interpreted as an enclosure wall for the cemetery, but the associated finds and walking levels suggest it may have belonged to a villa-like economic structure, similar to those found north of Kaszásdűlő and Bécsi Road (Zsidi 1996; Zsidi 1999).

In the southwestern corner of the trench, cutting through prehistoric pits, an 11.5-meter-long, 2-meter-deep NW–SE oriented Early Modern or Modern trench was discovered. A ceramic pipe set between mortared stones was located at its base.

Despite the small excavation area, an extremely complex, multi-period site was uncovered, where features and layers from various periods were densely superimposed. Excavation was further complicated by the fact that many Roman graves and prehistoric pits emerged from or beneath stony erosion layers.

The graves uncovered are part of the northwestern section of the western cemetery of the *Aquincum canabae*. At the nearest previously excavated site (271 Bécsi Road, plot no. 18774/9), graves of the so-called 7th grave group from the legionary town's cemetery were found, along with an enclosing dry-laid stone wall, pits of the Želiezovce group, and post-built structures (Budai Balogh 2008). Based on this, the site on Zeyk Domokos Street represents a continuation of this known archaeological area, already identified by Sándor Garády.

CONTRIBUTORS: Noémi Fuchsz (lead archaeologist), Dávid Kraus (lead archaeologist, prehistoric specialist), Adrienn Vukics (deputy lead archaeologist), Mónika Kurunczi (archaeologist), Eszter Solnay (archaeological field technician), István Fábián (surveyor), Tibor Kovács (surveyor)

Noémi Fuchsz – Dávid Kraus

* <https://btm.hu/online-kiallitasok/garady-sandor-regeszeti-kutatasok-3-ker-becsi-ut-269-torok-labor-gyar/>; <https://btm.hu/online-kiallitasok/garady-sandor-regeszeti-kutatasok-3-ker-a-regi-obudai-temetotol-eszakra/>

Irodalom

- Budai Balogh 2008 • Budai-Balogh Tibor: Beszámoló a katonaváros nyugati temetőjében végzett kutatásról (Report on the investigations conducted in the western cemetery of the Military Town). *Aquincumi Füzetek* 14 (2008) 40–56.
- Zsidi 1996 • Zsidi Paula: Római kori beépítettség kutatása az aquincumi polgárváros és katonaváros közötti területen. (Studies of Roman Period settlement density between the Civil and Military town in Aquincum.) *Aquincumi Füzetek* 2 (1996) 63–68.
- Zsidi 1999 • Zsidi Paula: Római kori villagazdaság részlete az aquincumi katonaváros és polgárváros között. (Details of a Roman Period villa farm situated between the Aquincum Military and Civil Towns.) *Aquincumi Füzetek* 5 (1999) 99–108.

References

- Budai Balogh 2008 • Budai-Balogh, Tibor: Beszámoló a katonaváros nyugati temetőjében végzett kutatásról (Report on the investigations conducted in the western cemetery of the Military Town). *Aquincumi Füzetek* 14 (2008) 40–56.
- Zsidi 1996 • Zsidi, Paula: Római kori beépítettség kutatása az aquincumi polgárváros és katonaváros közötti területen. (Studies of Roman Period settlement density between the Civil and Military town in Aquincum.) *Aquincumi Füzetek* 2 (1996) 63–68.
- Zsidi 1999 • Zsidi, Paula: Római kori villagazdaság részlete az aquincumi katonaváros és polgárváros között. (Details of a Roman Period villa farm situated between the Aquincum Military and Civil Towns.) *Aquincumi Füzetek* 5 (1999) 99–108.